

Bemutatjuk a Honismeret új szerkesztőjét

Beszélgetés Hála Józseffel

Kedves Olvasóink! A 2016. évtől Hála József vette át Selmeczi Kovács Attilától lapunk szerkesztését. Bár a Honismeret háza táján sokan ismerik őt, mégis úgy illik, hogy közelebbről is bemutassuk.

– *A gyermekkor mindenkinek meghatározó időszak az életben – túlzás nélkül, egész életünkre kihat. Milyen emlékeket őriz ebből az időből?*

– A Budapest melletti Alagon születtem 1949-ben. Szülőfalumat 1950-ben egyesítették a szomszédos Dunakeszivel, az összevont település, ma már város, az utóbbi nevet viseli. A Magyar Lovar Egylet a XIX–XX. század fordulóján az angol New Market mintájára telivértelepet és löversenypályát hozott létre Alagon, én a nagyszüleim és a szüleim révén ezer szállal a lósporthoz kapcsolódtam – s ez a kapcsolat ma is tart. Szerető szüleim óvó szárnyai alatt, egyszerű családban, az anyagi javaktól nem túlzottan elkényeztetve, de ebből semmit sem érezve, boldogságban és kiegyensúlyozottságban éltem gyermekkoromat. Közel volt a Duna, a Pilis, a főti Somlyó-hegy és a tó, falunk határában rejtélyes nádasok és mocsarak terültek el – minden együtt volt egy olyan természetkedvelő gyerek számára, amilyen én voltam. Madarásztam, horgásztam, madarakat, halakat tartottam, okos Csibész kutyámmal állandóan úton voltam. Egy, a szomszédunkban lakó fiú, a geológia szakos egyetemi hallgató, a későbbi kiváló kutatógeológus, Bardócz Béla révén korán megismertem és gyűjteni kezdtem az ásványokat, kőzeteket, ősmaradványokat és tőle kaptam az első földtani szakkönyveket is. Nagyon sokat köszönhetek a Dunakeszi II. számú Általános Iskolának, amelyben 1956 és 1964 között kitűnő tanítók és tanárok tanítottak. Különösen a felső tagozatos osztályfőnökömre, a történelem-ének szakos Uray Györgyre emlékezem jó szívvel, akitől a kötelező tananyagot kívül rengeteg mindent tanultunk: irodalmi színpadot működtetett, rávezetett minket az irodalmi folyóiratok olvasására, rendszeresen budapesti tárlatokra vitte az osztályát (neki köszönhetem például, hogy már tizenéves koromban eredetiben láthattam Csontváry és a francia impresszionisták képeit!). Belekóstoltam a mezőgazdasági és az ipari munkákba: nyári szünetekben a dunakeszi parasztgazdák mellett, a Lóspornnál, apám kezei alatt, vagy a bőripari üzemben dolgoztam. Korán kezdtem el írni: nyolcéves korom óta lehettem, amikor nagyapám elbeszélései alapján elkezdtem papírra vetni az első világháború történetét. Aztán győzött a földtan iránti szeretetem és nyolcadik osztályos koromban a budapesti Szabó József Geológiai Technikumba jelentkeztem. Háromnapos felvételi vizsgánk volt, 150 jelentkezőből 30-at vettek fel – én is köztük voltam. Nagyon nehéz négy év volt.

A technikumban igen magasak voltak a követelmények (pl. néhány tárgyat egyetemi tankönyvekből tanultunk), viszont a heti rendszerességgel megtartott szakmai kirándulásoknak és a nyári gyakorlatoknak köszönhetően egész Magyarországot bejártuk. Tanáraink a szakma ismeretek magas színvonalú átadása mellett nagy hangsúlyt fektettek a selmeczi bányász hagyományok megismertetésére és némelyek továbbélésére is (pl. bányászsapka viselése, bányászdalok, a „Jó szerencsét!” bányászköszöntés használata stb.). Ebben az iskolában is nagy szerencsém volt az osztályfőnökömmel és történelemta-

Hála József az előadását tartja a nagykovácsi honismereti akadémián (Gál Jenő felvétele, 2011)

nárommal: Bersényi Iván, amellelt, hogy igen szuggesztíven és magas színvonalon tanította tárgyát, a tananyagon kívüli történeti szakirodalomra irányította a figyelmemet és sokat tanultam tőle a színház- és filmművészetről is.

– *A geológus technikus oklevél megszerzése után hol kapott munkát és miként került kapcsolatba a néprajztudománnyal?*

– A technikum elvégzése után, 1968-ban abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy felvételt nyertem a nagy múltú (1869-ben alapított) és nagy hírű tudományos intézménybe: a budapesti Magyar Állami Földtani Intézetbe, ahol aztán nyugalomba vonulásomig, 2011-ig 43 éven át dolgoztam. Az első évtizedet terepi osztályon töltöttem és részt vettem a Cserhát, a Börzsöny, a Mátra és a Bükk földtani térképezésében. Az első vidéki állomáshelyem a Nógrád megyei Rákóczi bányatelep volt, vagyis a Palócföld szíve, a környékben olyan hagyományörző településekkel, mint például Kisterenye, Nagybátony, Nemti, Kazár, Vizslás. Itt ébredt fel az érdeklődésem a népi kultúra iránt, szabadidőmben jártam a falvakat és fényképeztem a népi építményeket, tárgyakat, viseletet, jegyeztem az öregek elbeszéléseit. Erdélyben akkor kezdtek megjelenni az etnográfus Kós Károly tárgyi néprajzi könyvei, napvilágot látott Kallós Zoltán balladakönyve, itthon pedig Erdélyi Zsuzsanna népiimádság-gyűjteménye, Kósa László, Szemerkenyi Ágnes nagy sikerű Apáról fiúra című műve, Vargyas Lajosnak A magyar népbalлада és Európa címet viselő alkotása, a Magyar néprajzi lexikon kötetei – és még sorolhatnám azokat a kiadványokat, amelyek nagy hatást tettek rám. Aztán az 1970-es évek elején dunakeszi és budapesti barátokkal elkezdtem Erdélybe és Gyimesbe járni. Az ott ért benyomások hatására eldöntöttem, hogy mindenképpen megpróbálok néprajzot tanulni. Ezt erősítette még a kibontakozó tánccházmozgalom. Szintén az 1970-es évek elején Zuglóban ott voltam a Sebő Klub megalakulásánál, ahol nemcsak táncolni lehetett, hanem jeles írókkal, költőkkel, néprajzkutatókkal is beszélgethettünk. A Földtani Intézetben nagyon sokat köszönhettem Hámor Géza geológusnak, aki az első perctől a mentorom volt. Még mint osztályvezető ő vett fel az intézménybe és neki, akkor már mint igazgatóhelyettesnek köszönhettem, hogy felvételizhettem az Eötvös Loránd Tudományegyetemre a néprajz szakra. Tanulmányaimat ott 1978 és 1983 között végeztem egyéni levelező tagozaton – tehát nem szakadt meg a munkakapcsolatom a Földtani Intézettel. Az egyetemen valósággal „lubickoltam”, annyira érdekelt, amit ott hallottam. Minden előadásom ott voltam, több speciál kollégiumot vettem fel, mint amennyi kötelező volt, vizsgaidőszakban pedig szinte beköltöztem a Széchényi Könyvtárba. Igazi stréber voltam. A nehezebb tantárgyak előadásait magnetofonszalagra rögzítettem, otthon legépeltem azokat és összefűzve „tan-könyveket” csináltam belőlük. Sok évfolyamtársam is ezekből tanult, sőt, egyik tanárunk az általam készített jegyzetből tanította később a tantárgyát – mert az előadásai neki sem voltak így leírva. Ma is szép emlékeim között őrzöm az egyetemi öt évet és nagy tisztelettel gondolok egykori kiváló tanáira. Szakdolgozatomat és azt továbbfejlesztve, egyetemi doktori értekezésem a Börzsöny hegységi kőbányászat történetéről és néprajzáról írtam.

– *A diploma megszerzése után változott-e a munkaköre a Földtani Intézetben?*

– Az egyetem elvégzése után az intézetben a Földtani Tudománytörténeti Gyűjtemény kezelője lettem és voltam nyugalomba vonulásomig. Feladatom a kéziratokból, archív fényképekből, nyomtatványokból, tárgyakból, hagyatékokból álló kollekciónak gyarapítása, nyilvántartása és a kutatók számára hozzáférhetővé tétele volt. Emellett kiállításokat, konferenciákat szerveztem, kiadványokat szerkesztettem, könyveket, tanulmányokat publikáltam. Fő kutatási területem a földtanban tehát a kutatás- és tudománytörténet volt, a néprajzban pedig elsősorban olyan témákkal foglalkoztam és foglalkozom, amelyeknek valamilyen közik van a geológiához (a magyarországi bányászat története és néprajza; bányászahagyományok; ásványok, kőzetek, ősmaradványok és talajok a néprajzban és a néphagyományban stb.), illetve nagyon közel áll hozzám a néprajztudomány története is. A különböző földtani és néprajzi témákban ez idáig megközelítőleg 500 kisebb-nagyobb munkám: cikkem, tanulmányom, könyvem jelent meg magyar, angol és német nyelven.

1968 óta tagja vagyok a Magyarhoni Földtani Társulatnak, 14 évig láttam el az egyesület Tudománytörténeti Szakosztályának titkári teendőit, jelenleg e szakosztály elnöke vagyok. A Magyar Néprajzi Társaságba 1978-ban léptem be, jelenleg tagja vagyok a választmányának és 1990 óta szerkesztem (ma Máté György kollégámmal) az egyesület tájékoztató folyóiratát, a Néprajzi Híreket. 1986 és 2006 között mint adjunktus az Eötvös Loránd Tudományegyetem Tárgyi Néprajzi Tanszékén tanítottam különféle szaktárgyakat, ahol időnként ma is tartok néhány órát.

– *Beszéljen röviden a könyveiről!*

– Megközelítőleg 60 olyan könyv látott napvilágot, amelyhez mint szerző, vagy összeállító, szerkesztő közöm van. Megemlítek néhányat. A Börzsöny-vidéki kőbányászatról és kőfaragásról szóló doktori értekezésem 1987-ben jelent meg. Ezt követte 1993-ban a jeles geológus és etnográfus, báró

Nopcsa Ferenc albániai munkásságát bemutató könyvecske bécsi kiadása. Az 1995-ös tanulmánykötetem címe: Ásványok, kőzetek, hagyományok, ennek volt folytatása 2006-ban az Ásványok, kőzetek, emberek. 2000-ben Maros Gyulával egy szép színes albumot állítottunk össze a Magyar Állami Földtani Intézet százéves szecessziós palotájáról. 2001-ben Landgraf Ildikóval egy kötetében kísérletet tettünk a magyarországi bányászmondák rendszerezésére, ez 2010-ben a második kiadást is megélte. Ifj. Kodolányi Jánossal 2001-ben közzétettük a magyar néprajztudomány egyik megalapítójának, Jankó Jánosnak Oroszországból haza írt leveleit. A másik nagy klasszikus, Herrmann Antal, a magyar néprajz „vándorapostola” váci éveinek dokumentumait 2002-ben foglaltam kötetbe. Néprajzi tudománytörténeti írásaim első gyűjteménye *Hogyan gyűjtöttek elődeink?* címmel látott napvilágot 2003-ban, ennek volt folytatása a 2014-es *Tudósok, kutatók, gyűjtők* címet viselő tanulmánykötet. A „Szent László pénzei” népi nevet viselő ósmaradványokról, a nummuliteszekekről szól a *Kópénzek* című könyv, amely összeállításomban a XV. és a XXI. század között róluk gyűjtött és megjelent mondákat, költeményeket és énekeket tartalmazza. Ehhez két nemzetközi hírű tudós, a geológus-paleontológus Kecskeméti Tibor és a folklorista Voigt Vilmos, egykori kedves tanárom írt kísérő tanulmányt. Földrajzilag egyik kedves kutatási területem a Börzsöny, az Ipoly mente, a történelmi Hont vármegye. A másik a Székelyföld, a harmadik Kalotaszeg. Utóbbiról 2006-ban készítettem egy könyvet „*Kalotaszeg vázolata*” címmel. Ez a tájról a XIX. század közepétől a XX. század elejéig megjelent írások jegyzetekkel ellátott gyűjteménye. A dudáról és a dudásokról szól, valamint Bartók Béla és Györfly István nevezetes, 1910. évi ipolysági népzene gyűjtését mutatja be a „*Dudásoknak, kanászoknak közzibül, közziül...*” címet viselő, G. Szabó Zoltánnal közösen készített és 2010-ben napvilágot látott könyv. A közeljövőben fog megjelenni a *Különös kövek, csodás csontok* című kötetem, amely a Kilenc dolgozat a népi geológia köréből alcímet viseli majd.

– *Nem tudom, hogy fért az idejébe ennyi minden, hiszen időközben családot alapított. Fiatal korában bekapcsolódott az önkéntes gyűjtőmozgalomba és a Honismeret folyóiratnak is kezdetektől olvasója – egy évtizede pedig Halász Péter hívására a szerkesztőbizottság tagja.*

– Nagyon sokat köszönhetek a feleségemnek, a családomnak, hiszen biztos háttér és az ő önzetlen támogatásuk nélkül nem tudtam volna ennyi mindent csinálni. Az 1970-es években részt vettem az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomban és természetesen adódot e mellé a honismereti mozgalomban való részvétel is. A Honismeretet valóban szinte megindulása óta olvasom, és az 1980-as évektől publikálok is benne. Egyik alapító tagja vagyok a Pest Megyei Érdy János Honismereti Egyesületnek. Halász Pétert négy évtizede ismerem, valóban ő hívott meg a szerkesztőbizottságba. A közelmúltban a Honismereti Szövetség egyik alelnökévé választottak és büszke vagyok arra, hogy az egyesület méltónak tartott a Bél Mátyás-emlékéremre. Nagy megtiszteltetés számomra, hogy Halász Péter és Selmeczi Kovács Attila után én szerkeszthetem a Honismeretet. A munkát elődeim szerkesztési alapelvei szerint szándékozom folytatni, csupán néhány kis változtatást tervezek: ha lenne rá anyagi forrás, kicsit korszerűbb külalakra törekednék, az eddiginél több természettudományi írást szeretnék közzétenni és az eddiginél több középiskolásnak, egyetemistának és doktoranduszoknak adnék publikálási lehetőséget. Jó lenne sok fiatalot megnyerni a honismeret ügyének!

Zika Klára